



HELVI JUVONEN

Aukea ei koskaan metsään ovi

Kootut

NTAMO

A misty forest scene with tall, bare trees and a path leading into the distance. The trees are thin and their branches are bare, creating a delicate, web-like pattern against the light sky. The ground is covered in a layer of mist or low-lying clouds, obscuring the path and the lower parts of the trees. The overall atmosphere is quiet and somewhat melancholic.

AUKEA EI KOSKAAN METSÄÄN OVI

KOOTUT

Helvi Juvonen

Helvi Juvonen

Aukea ei koskaan metsään ovi

Kootut

TOIM.

Liisa Enwald & Mirkka Rekola

NTAMO

Helsinki

2020

Näköispainos originaalista:
WSOY, Helsinki 2009.

© 2009/2020
Helvi Juvosen oikeudenomistaja,
Liisa Enwald,
Mirkka Rekolan oikeudenomistaja

ISBN 978-952-215-801-7

KANSI
Göran de Kopior

KANNEN KUVA
Volker von Bonin, *Kaivopuisto* (1956),
Helsingin kaupunginmuseo

VALMISTAJA
BoD – Books on Demand,
Norderstedt, Saksa

NTAMO
Helsinki 2020
www.ntamo.net

Helvi Juvosen tuotannosta

On kirjailijoita, joiden laajakin tuotanto pelkistyy lukijain mielessä yhteen tai kahteen teokseen, kertomukseen, runoon. Helvi Juvonen on monille ”Pikarijäkäjän” kirjoittaja, toisille ristirunojen, kolmannet muistavat hänen metaforansa ”Iloni on pohjajääätä” ja neljänsille hän on Karhu, häkkiin vangittu villieläin, jolle ”aukea ei koskaan metsään ovi”. Näitä runoja rakastetaan ja esitetään yhä uudelleen. Mutta kapea kurkistusaukko jättää pimentoon muuta. Juvosen tuotannon kokonaisuus on tutustumisen arvoinen.

Helvi Juvonen julkaisi vuosien 1949 ja 1955 välillä viisi runoteosta (*Kääpiöpuu*, *Kuningas Kultatakki*, *Pohjajääätä*, *Päivästä päivään* ja *Kalliopohja*), kuudes (*Sanantuojia*) ilmestyi postuumisti 1959. Mutta hänellä on myös proosaa: Mirkka Rekola toimitti 1974 hänen jäämistöstään valikoiman *Pikku Karhun talviunet. Sadut ja sadun matka*. Kaunokirjallisen tuotannon ohessa Juvonen kirjoitti kriitikkejä ja esseitä. Lisäksi hän oli suomentaja, jonka metriset käännökset kuuluvat lajinsa parhaimmiston. Emily Dickinsonilta hän suomensi toistakymmentä runoa. Muut käännökset ulottuvat Angelus Silesiuksesta Boris Pasternakiin ja Georg Traklista Gunnar Björlingiin.

Runon modernisaatio, joka tuli suomenkieliseen lyriikkaamme 1940- ja 50-luvuilla, näyttäytyy nykyisin miltei vain säkeen vapautumisena, vaikka useimmat ns. välipolven runoilijat kirjoittivat sekä vapaa- että sidottua mitta. Olennaisempaa kuin mitta tai sen väistyminen runon murroksessa on kuitenkin moderni maailmankuva ja itsenäinen, tiuhasti liikkuva kuvallisuus.

Aikalaiskriitikot näkivät Juvosen modernisuuden, jos kohta häntä sijoiteltiin myös perinteisen runon leiriin. Eino Leinon palkinnon perusteluissa hänen sanottiin avanneen ”lähtökohtanaan parhaat kielelliset perinteet” uuteen lyriikkaan johtavia ilmaisuteitä. ”Klassikoista hänet erottaa se, että hän on modernisti, modernisteista se että hän on klassikko”, luonnehtii Kaarlo Marjanen *Näkökulma*-teoksessaan (1958) Rabbe Enckelliä, ruotsinkielisen modernismimme edustajaa, ja mitä ilmeisimmin tuo määrittely sopii myös Juvoseen. Kai Laitinen nosti 1958 Helvi Juvosen Paavo Haavikon ja Eeva-Liisa Mannerin kanssa uuden lyriikkamme ”kolmen kärkeen”.

Paitsi modernisuudesta, Helvi Juvonen sai tunnustusta puhtaasta ja pakottomasta runomittojen käytöstä. Metrinen muotti ei hänen omissa runoissaan enempää kuin suomennoksissaan purista kieltä outoihin muotoihin, sanalyhenteisiin tai -pidenteisiin, vaan kieli on kauttaaltaan luontevaa, kansanlaulunomaistakin. Mirjam Polkunen on löytänyt hänen lyriikastaan serbialaisen kansanrunon mitan, viisinousuisen loppusoinnuttoman trokeen, jota Runeberg käytti *Idylleissään ja epigrammeissaan*. Tuo Runebergin teos oli Juvoselle läheinen. Analysoidessaan *Nuori Ikaros IV* -teoksessa (1961) Juvosen julkaisematta jäänyttä runoa ”Rakas käsi” ja sen myöhempää vastinetta ”Annan”, Mirjam Polkunen näkee mitan olevan yhteydessä myös ”Juvosen yleiseen kansanrunon harrastukseen, josta on näkyvissä merkkejä kautta koko hänen lyriikkansa”. Hänen muissakin runoissaan mm. kiinteä rakenteellisuus, kuvien harva-piirteisyys, luettelo ja toisto sekä loppusäkeen yllätys viittaavat Polkusen

mukaan kansanrunoon. Matti Palm lisää tutkielmassaan (2000) noihin piirteisiin rohkean muuntelun, paisuttelun ja avaruusfantasiat. Tämä tekstuurin runsaus unohtuu usein luonnehdittaessa Juvosen muotopuhdasta ”klassismia” vain niukuuden ja lakonisuuden määrein.

Juvosen tuotanto näyttää sen liukuvuuden ja limittäisyyden, mikä ”vanhan ja uuden” asetelmissa aina on. Metrisissäkin runoissaan hän tihentää yhteen sanaan, säkeeseen tai säkeenylitykseen päällekkäissisältöjä. *Sana* on sekä symboli että tärkeä teema. ”Sana pieni kärsän päässä” on ”merkittävällä” – ja merkitsevällä – tapiirilla. Helvi Juvonen on sanantuoja ja sanan tuoja. Se ilmaisun askeesi, josta aikalaiskriitikot puhuivat, on vain pintaa: sisältä sana ja säe liikkuu, syttyy moniin, keskenään vastakkaisiin merkityksiin.

Toini Havu totesi 1950-luvulla Juvosen runouden lohkeavan kuin kivunrosoisena metallina, ja kivi on tarjonnut analogian muillekin tulkitsijoille: se viittaa niin kuvien jyrkkäpiirteisyyteen kuin kiputeemojen raskauteen. Kivi ja kalliopohja on Juvosen keskeistä symboliikkaa. Kivi voi kuitenkin olla myös lämmin ja sisältä elävä, jopa ihmisyyden ilmaisi. Kärsiminen ja syällisyys on yhteistä, vaikka ihminen on Juvosen näkemyksen – ja perisyntiopin – mukaisesti peto, jolle paholainenkin näyttää kieltään. Runoissa on kauhukiviä, kidutuskoneita, ruumiita jotka vavahtelevat kipuvuorellaan. Tuska ja itku jähmettyy kiveen, ja huuto on äänetöntä. Mutta äärimmäisestä kireydestä voi puristua myös lause ”Minä rakastan”.

Kidutuslaitteista vanhimpia ja julmimpia on risti, roomalaisten teolituspuu. Juvosta voi sanoa ristinrunoilijaksi, mutta risti aukeaa sangen moniin merkityksiin. Risti asettaa vetoimuksen, ettei kärsimystä enää tuotettaisi. Ja kuten puu, ristikin kasvaa, jatkaa elämää korkeuteen tai syvyyteen. Juvoselle, joka oli mieltynyt ”geometrisiin” tutkailuihin, risti on myös kuvio. Se on kahden suunnan kohtauspaikka, kuin ihminen kädet levällään. Ristin tyhjetessä sen läpi voi näkyä aamunkoitto ja yh-

den kärsimys sulautua kaikkien muiden kärsimiseen. Yksi ja moni tai minä ja toiset eivät ole vastakohtia. ” – heitä ei ole, toisia”, muistuttaa Mirkka Rekola (1982) esseessään Juvosen yhdestä risti- ja tyhjiystutkielmasta, ”Kuningas Kultatakki” -runosta.

”Vasta kun ristille lyödään ihminen ihmisessä, / ylösnousemusaamu on”, sanotaan ”Kardinaalin tilinpäätöksessä”, tilitysrunossa joka kuuluu mm. Mirjam Polkusen mukaan kristillisen lyriikkamme kauneimpiin. Ihminen vihaa ja kiduttaa, kärsii syyllisyyttä mutta pystyy myös kuoletamaan minuutensa, lunastamaan tuskan tuskalla.

Kun runon teema etenee vieraudesta yhteyteen tai tuskasta rauhaan, keskeistä Juvosella ei ole siljolainen kilvoitus ja pyrkimys ”yhä ylemmäksi”, vaan juuri tahdosta luopuminen. Kun murtuu, liikahtaa toiselle tasolle, jossa tahdonvoima tai yksilöllinen kärsimys ei merkitse enää mitään. Teot ovat tyhjäksi tekemisiä. Samalla herpoaa tietoinen etsiminen, ja on aika vain antautua, kuunnella ja odottaa.

Juhlavuonna 2009

Helvi Juvonen on edelleen harvojen runoilija, ja näissä harvoissa on niin kirjailijakollegoita ja ammattilukijoita kuin niitä, joille ”Pikarijäkälän” malja riittää. Juvosen vastaanottoon voi soveltaa hänen omaa kuvaansa toukasta, joka ”taivalta tehden / poimussa elävän lehden / merkitystään vie”.

Merkityksiä totisesti tarvitaan nyt, kun kulttuurin kenttä on lavenunut ja käynyt äänekkääksi. Lehtien kulttuurisivuilla huutavat rokkibändit ja ihmiskasvoja suuremmat valokuvat. Koneet tekevät runoja, ja megatähdet kätkevät alleen hiljaiset sanat. Uutuus on yhä uljaampi iskusana, vanhan ei katsota myyvän – eikä annetakaan, kun klassikko-teoksia ei pian löydä mistään. On vaikea lukea syventyen ja arvioida

uudelleen sitä, mitä ei edes käsiinsä saa. Vanhahtavaksi tai jopa vanhentuneeksi väritetty silloin sellainenkin, mikä aikanaan oli radikaalia, koko ajan uudistuvaa.

Kun *Aukea ei koskaan metsään ovi* ilmestyy, Helvi Juvosella (1919–1959) on kolminkertainen juhlavuosi: syntymästä 90, kuolemasta 50 ja esikoisteoksen julkaisemisesta 60 vuotta. Idean laajennettujen *Koottujen* julkaisemisesta esitti Mirkka Rekola, ja WSOY tarttui siihen. Helvi Juvosen runo- ja proosatuotanto oli hyvä saada yksiin kansiin. Keskeiset runosuomennokset olivat mukana jo *Koottujen runojen* ensipainoksessa 1959; nyt niiden järjestystä on hiukan muutettu. Lisäksi mukaan on otettu kaksi esseetä: Angelus Silesiusta käsittelevä ”Kerubinen vaeltaja” (1957) ja ”Emily Dickinson” (1958). Jälkimmäinen palkittiin aikanaan parhaana *Parnasson* esseenä ja pääsi ensimmäisenä suomalaisena kirjoituksena yhdysvaltalaiseen *Abstracts of English Studies* -lehteen.

Tuomas Anhavan essee on alkuaan *Sanantuoja*n esipuhe (1959). Matti Palmilta, joka on tutkinut laajalti Helvi Juvosen elämäkertaa, pyysimme biografisen artikkelin.

Kirjan loppuun on luetteloitu Juvosen tuotantoa: kokoelmien ja suomennosten ohessa lehtikirjoituksia ja sävellettyjä runoja. Hänestä kirjoitetut tutkimukset ja tärkeimmät artikkelit ovat mukana. Vaikka lista ei ole kattava, toivomme sen ohjaavan lukijoita – myös uusille lähteille. Filosofian lisensiaatti Matti Palm on olennaisesti auttanut bibliografian kokoamisessa; siitä kiitos. Kiitän myös WSOY:n Kirjallisuussäätiötä, joka mahdollisti toimitustyön.

Nummi-Pusulassa 13.5.2009

Liisa Enwald

Helvi Juvonen

Kehityksen piirteitä

Helvi Juvosen kaksi ensi kokoelmaa versoivat paljolti melko suoraan 20- ja 30-luvuilla keskeiseksi koetusta perinteestä. Mitat olivat useimmiten sidonnaisia, soinnutus kaiku- ja toistovaikutelmiin tähtäävää, etenkin loppusoinnutusta, säännölliset suljetut säkeistörakenteet yleisiä. Sanonnasta saattoi paikoin tuntea Sarkian läheisyyden; jotkut aiheet olivat sukua Kailaan ominaisaiheille, jotkut näkemykset kuin Kailaan näkemysten kehittelyä. Tosin kehittyä omaan suuntaan: Helvi Juvosella oli ahdistuksen ja erilaisuuden tuntoihin alun alkaen luja ote. Hän alisti ne laajemman mielekkyyden, laajakantoisemman mielettömyyden yhteyksiin, ja hän pyrki asennoitumaan niihin, ei niistä käsin; usein mainitut yhtymäkohdat Kailaaseen ovat joidenkin lähtökohtien samankaltaisuutta. Mutta runon rakentajana Juvonen kuului tähän perinteeseen, mikä merkitsee, että perusluonteinen mielikuva elämän ja taiteen suhteista, maailman jäsentymisestä, oli hänellä sama kuin edeltäjillä.

Juvonen oli viimeinen suuri lyyrikko lajiaan. Moni *Kääpiöpuun* ja *Kuningas Kultatakin* saavutus on perinteen parhaan työn vertaista. "Ei kukaan", "Kääpiösieni", "Rakennuspalikat", "Veli päästäinen", "Minä

rakastan”, ”Apilas”... joku toinen voisi varmaan luetella hyvällä syyllä saman verran muita tältä linjalta. Mutta jo näissä kokoelmissa on joukko runoja, jotka siltä poikkeavat; vire, logiikka, kuvan ja käsitteen käyttö ja vihdoinkin itse olennainen, suhde runoon ja maailmaan – aivan erilaiset. ”Valkeat pilkut”, ”Merkkillinen tapiiri”: niissä ja niiden kaltaisissa on lämpimän huumorin irrationaalisuus, faabelin totisenhilpeä selittämättömyys oireellisesti erivireistä kuin valtasävellaji. Toinen selvästi erottuva ryhmä ovat muuttamat kuvaelämyksiä ja mielikuvia helty-mättömän, miltei haastavan ’abstraktisesti’, käsittein erittelevät runot: ”Risti ja kirkonukko”, ”Ad absurdum”, ja eritoten ”Sokea”, mielestäni yksi Juvosen ja ylipäänsä uudemman suomalaisen sanataiteen merkittävimpiä. Minulle on mainittu, että Helvi Juvonen suhtautui mystiikkaan torjuvasti ja epäilevästi; silti ”Sokea”, lähes allegorian tapaan kaksiselitteinen runo, sisimmältään esittää etenemistä kohti keskeisiä mystisiä oivalluksia, hengessä sokean intuitiivisesti varmaa hapuilua kohti ideaa Jumalasta. Minusta tämä tulkinta on väistämätön, ainakin täysin mahdollinen; ja näin lukien saa erityistä tehoa Juvosen tiukka pitäytyminen konkreettiseen ideaan, sen kuvaamiseen, miten fyysisesti sokea päätyy tietoon (joka ei ole tietoa) maailman ja valon ’näköisyydestä’. Kokonaan mystinen on myös se kokemus, jonka kuva on varhaistuotannon ’modernein’ runo ”Jumalan kirkko”: kysymyksettömän ja vastauksettoman uskon hetki, jossa minä on yhtä kaiken elollisen kanssa ja miltei ’haihtunut’.

Kun ottaa huomioon nämä perinteestä eriyvät piirteet ja vielä toteaa, miten ”Kuningas Kultatakki” -runossa tapahtuu intohimoinen välienselvittely kaikkinaisen kilvoittelun maailman kanssa, tuntuu – etenkin jälkepäin – vain johdonmukaiselta, että Helvi Juvonen kolmessa seuraavassa kokoelmassaan saattoi avartaa ja uudistaa ilmaisunsa. Siinä määrin, että hänestä tuli uuden runon piirissä ensimmäinen, joka ehti täyteen kypsyyteen. Voisi historioivin äänenpainoin lausua, että Juvosen

tuotanto on mainio havainnollinen esimerkki runon uudistumisesta. Niin kuin onkin. Mutta se on myös sangen epätavallinen esimerkki. Miksi epätavallinen? Eihän ole sinänsä harvinaista, että taiteilija persoonallisen kehityksensä myötä luo ja omaksuu radikaalistikin uusia ilmaisukeinoja.

Silti; jos ottaa vertauskohdaksi toisia traditiosta irronneita runoilijoita, vaikkapa Eeva-Liisa Mannerin, osoittautuu selvästi Juvosen vaiheiden epätavallisuus. Mannerin varhaistuotanto on monin kohdin vaikuttavaa ja viehättävää, mutta jotenkin irrallaan perinne siinä huojui ja heittelehti. *Tämä matka* todisti sitten, että siirtyminen uudennlaiseen hahmotukseen oli runoilijan ainoa mahdollisuus kirvoittaa sanottavansa eheinä kokonaisuuksina.

Helvi Juvonen sen sijaan saattoi, paitsi paikoin alkukauden teoksissa, myös *Pohjajäättä*-kokoelmassa, jossa uudentyyppinen aines on enemmistönä, toteuttaa kahta hyvin erilaista, tavoitteiltaan miltei vastakkaisista hahmotustapaa yhtä suvereenisti. Niinpä ”Kardinaalin tilinpäätös” on terävästi dialektinen ja väkevä tilitysrunoelma vanhaan suureen tyyliin; minä on selkeästi vastatusten Jumalansa ja maailmansa kanssa ja jokainen käsite, symboli ja riimi kohdallaan. Kun taas saman kokoelman pikkuruno ”Kasvu” –

Kivet minuun singotut
jäi minuun.
Vaellan,
pilariksi muuttunut.

Kivissä kädet oli
heittoon nostetut;
ja pilariini
syntyi siipipyörä.

Kädet monet
alas, ylös, sivuilleni
lakkaamatta viittovat.

Mitä on tapahtunut? Voi tulkita tätä sisästä pintaan lapidaarista tekstiä; sanoa että kivet ovat toisten sinkoamia loukkauksia, ehkä koko seikkojen paljous, jolla ihmisten maailma ihmistä yhtenäen pommittaa; että kivissä olevat kädet tarkoittavat sitä, mitä jokainen vaikute meihin pysyvästi jättää; että pilari siipipyöränä on kuva ihmisestä, josta ei kasva ilmi vain oma minuuus vaan myös kaikki mitä toiset ovat hänelle tehneet – tässä tapauksessa etenkin se, niin että hänestä näkyvät selvimmin heittäjien kädet, kivettyinä viittovat. Mutta mitä ne viittovat? Kukaties runoon sisältyy tämä satuttava idea: ihmisestä huutaa apua sen epätoivo, joka on tehnyt hänelle pahaa.

Näin tämän runon voi lukea; myös muulla tavoin. Siihen on keskittynyt sikermä paradokseja ja kuvia; toisin kuin ”Kardinaalin tilinpäätös”, jossa summat täsmäävät molemmin puolin, ”Kasvu” on monitulkintainen ja avoin. Mutta ‘moderneinta’ siinä on, että vaikka se lukijalle antaa virikkeitä hyvinkin abstraktisiin mietesarjoihin, se itse on aivan konkreettinen. Se ei väitä ei selitä ei todista; siinä ei ole jälkeäkään romanttisen perinteen kakseudesta, tilivelvollisen ja tilintarkastajan suhteesta; se on kuva, kappale maailmaa.

Käynnissä oleva uudistus poikkeaa traditiosta merkittävimmin sikäli, että kun perinteinen runous oli sanojen ja niiden tarkoittaman todellisuuden järjestämistä runoiksi tiettyjen melko kiinteiden normien ja esteettisten (lue: elämäkatsomuksellisten) ideaalien puitteissa, pyritään nyt runon ja koetun todellisuuden avoimeen vastaavuuteen: siihen, että runo olisi sanoiksi elettyä todellisuutta. Tästä seuraa mm., että sanoja on käytettävä tarkkavivahteisesti, joten valinnanvapautta rajoittava tiukka mitallisuus ja järjestelmällinen soinnutus ei voi olla vallitsevana. On

kuvaavaa, että kun perinnäisen metriikan taitaja ja nimenomaan hienoa laululyriikkaa kirjoittanut Eila Kivikk'aho kokoelmassa *Niityltä pois* lähti suorittamaan maailmankuvansa kartoitusta runoihin ja katsomuksellista tilitystä, hän muutta mutkitta siirtyi vapaisiin mittoihin ja rytmeihin ja moderniin kuvankäyttöön; ja suoriutui vaihdoksesta yhtä hallitusti kuin Manner ja Juvonen. *Niityltä pois* -kokoelman ilmentämässä ongelmistossa oli 'laulun ja sanan' ristiriita hyvin keskeinen, ja seuraavassa teoksessaan Kivikk'aho osittain palasi laululliseen ilmaisuun.

Perinteisen ja uuden ero on siis metriikkaa myöten katsomuksellinen ja tahdonsuunnan asia, ja kun Helvi Juvosen tuotannossa kumppaakin alun pitäen syntyy rinnakkain ja tasaveroisin tuloksin, siitä voi päätellä, että hänen katsomuksiinsa ja luovaan pyrkimykseensä vaikuttivat vuodesta vuoteen tasaväkkiset vastavoimat, syvälle ulottuva sisäinen ristiriita. *Pohjajäästä* alkaen uusi, totaalisempi sanankäyttö on voitolla, mutta ei täysin; *Päivästä päivään* ja *Kalliopohja* ovat kaikki sekä jatkoa aikaisemmalle että etenemistä uuteen.

Helvi Juvosen rohkaisevia saavutuksia on, että hän usein onnistuu toteuttamaan uuden ja vanhan synteetin runoissa, jotka samalla tuntuvat ilmentävän omien persoonallisten ongelmien selkenemistä ja syvää elävää rauhaa, jonka avainsanoja on rakkaus. Mutta viimeisissä teoksissa tuntuu yhä myös tuskallinen ja hedelmällinen levottomuus; 'lopulliseksi' Juvosen runoilijankuva ei niissä muotoudu. Ne tekee yhtenäisiksi kuvien ja äänenpainojen oitis tunnistuva ominaissävy, omavoimaisen runon pettämätön merkki; mutta koko ajan lukija pysyy tietoisena siitä, että runoilijan maailma on yhä kesken, avoinna tuntemattomiin. Että hän liikkuu koko ajan olemuksensa ja olemassaolonsa äärellä, kasvaa maailmaa kipeästi ja uljaasti.

Samaa todistavat jälkeenjääneet runot. Niihin tutustuminen on ollut murheellinen elämys: ei ole mitään mahdollisuutta lohduttautua sillä, että Helvi Juvonen jätti meille 'valmiin' saavutuksen. Hän jätti kyllä

meille ensiarvoisen tuotannon, hänen nimensä asettuu Siljon, Kailaan, Hellaakosken rinnalle. Hänessä oli Hellaakosken avaruutta, huumoria ja lämpöä, ja Kailaan lujuuutta, syvyyttä, hehkua; mutta työ jäi kesken kuin Siljon.

Jälkeenjääneet runot osoittavat, että Juvonen oli etenemässä pääpiirteittäin kolmella suunnalla. Sanontaan oli tulossa uutta, melodisempaa lyyrillisyyttä ("Kuninkaan sanantuoja", "Harmonia"). Täydentymässä oli kiintoisa keskiaikaisiin motiiveihin liittyvä sikermä. Tällä linjalla olisi nähtävästi ollut odotettavissa objektiivistumista ja symbolista maailman hahmottumista hieman samansuuntaisesti kuin Yeatsin tai Mustapään myöhäistuotannoissa. Ja vihdoinkin oli syntymässä joukko niukkasanaisia pikkurunoja, joissa intensiivinen kuva ja originelli mieteliäisyys yhtyvät – vertauskohtana voisi mainita Emily Dickinsonin. Näihin liittyvät useat katkelmat, joita ei voi lukea tuntematta ihailua ja surua yhtenä sävähdyksenä –

Maamyyrä nukkuu,
lapiokäpälä, samettiturkki
pimeän pehmeätä unta nähden

— — —

Lähinnä viimeksi mainittuun ryhmään kuuluu jälkeenjääneistä "Elämä", Juvosen viimeinen valmistunut runo. Hän kirjoitti sen sairaalassa. Tämä seikka ja runon vire tuovat mielen erään kaukaisen perinteen. Kun japanilainen runoilija tuntee lähdön lähestyvän, hän keskittyy miettimään *jiseitä*, kuolinarunoa, viimeistä tervehdystä ja oivallusta. Helvi Juvosen *jisei* puhuu ensin juhlahetkestä, jolloin ei ole "ketään jakajaa viipyvälle sinelle", siis kuoleman yksinäisestä hetkestä. Mutta runon loppukuva ilmoittaa yllättäen: "Jokaisessa ikkunaruuudussa / vaihtuvat kasvot." Miten kävi yksinäisyyden? Tyhjiin se ei näin rauennut, mutta se sai olennaisen

vastapoolin; jakajaa ei sinelle ole, mutta osallistujia? Annettu oivallus on ilmeinen, avaimeton paradoksi. Ehkä sitä valaisee se, että runon nimi on ”Elämä”. Mutta miten siis kävi kuoleman?

26.11.1959

Tuomas Anhava



”[...]”
taivas nousee
kuin maljan laita
jokaisessa ikkunaruudussa
vaihtuvat kasvot.”

Elämä.
Kokoelmasta
Sanantuoja (1959)

Tämä Liisa Enwaldin ja Mirkka Rekolan toimittama kirja sisältää Helvi Juvosen (1919–1959) kirjallisen tuotannon lähes kokonaan. Mukana ovat viisi runokokoelmaa 1949–1959, Rekolan koostama proosatyö *Pikku Karhun talviunet* (1974) jälkisanoineen sekä esseet Emily Dickinsonista ja Angelus Silesuksesta. Iisalmella syntyneestä ja Helsinkiin kotiutuneesta Juvosesta ja hänen sanataiteestaan kirjoittavat Tuomas Anhava, Liisa Enwald ja Matti Palm. Käsillä on loppuunmyydyin teoksen *Aukea ei koskaan metsään ovi* (WSOY 2009) uusintapainos.

N T A M O 2 0 2 0



ISBN 978-952-215-801-7